

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ FACULTY OF HISTORY

Кафедра археології та музеєзнавства / Department of Archaeology and Museum Studies

Заступник декана з науково-методичної та навчальної роботи
Deputy Dean for scientific, pedagogical and educational work

2021

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Археологія антропогену

WORK PROGRAM OF ACADEMIC DISCIPLINE
Archaeology of anthropogenic period

для здобувачів ступеню магістр / for MA students

Галузь знань	03 «Гуманітарні науки»	Academic field	Humanities
Спеціальність	032 «Історія та археологія»	Subject area	History and Archaeology
Освітній рівень	другий (магістерський)	Educational level	second (Master)
Освітня програма	Археологія	Programme	Archaeology
Вид дисципліни	обов'язкова	Type of discipline	mandatory
Форма навчання	денна	Form of study	full-time
Навчальний рік	2021/2022	Academic year	2021/2022
Семестр	1	Term	1st
Кількість кредитів ECTS	4	Course credits	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	англійська	Language	English
Форма заключного контролю	залік	Final control	test

Викладач / Lecturer

Сергій Рижов, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства
Sergii Ryzhov, Ph.D. (History), Docent, Associate Professor of the Department of Archaeology and
Museum Studies

Пролонговано / Prolongation: на 20~~22~~ / 20~~23~~

КИЇВ / KYIV – 2021

Розробники / Authors:

Сергій Рижов,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства

Sergii Ryzhov, Ph.D. (History), Docent,

Associate Professor of the Department of Archaeology and Museum Studies

Затверджено на засіданні кафедри археології та музеєзнавства

Протокол № 10 від 23 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри

Ростислав ТЕРПИЛОВСЬКИЙ

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від 26 08 2021 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія ТЕРЕС

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування системної уяви студентів про методи історичної реконструкції навколишнього середовища на основі різноманітних джерел що походять з археологічних об'єктів.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

- до початку вивчення дисципліни студенти мають *знати* основні хронологічні події в історії людства на основі археологічних джерел; основні культурно-хронологічні етапи дописемної історії та методи і підходи в процесі проведення археологічних досліджень.

- **вміти** збирати та інтерпретувати інформації пов'язану з дослідженнями археологічних джерел; застосовувати фахову термінологію та категорійний апарат археології.

- **володіти навичками** наукового дослідження та аналізувати археологічні джерела; критичного ставлення та прогнозування історичних подій та явищ на підставі попереднього досвіду вивчення археологічних джерел.

- специфіка програми **потребує** використання іншомовних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Археологія антропогену» знайомить студентів з основними джерелами та методами дослідження природного середовища в археології. *Розкриває* процеси дослідження та реконструкції природно-кліматичних умов на основі вивчення культурних та геологічних нашарувань. Дисципліна *надає* визначення спеціальних методів науки про Землю в ході історичної реконструкції екології проживання давньої людини на території України. *Розкриває* основні джерела реконструкції процесу формування археологічних об'єктів. *Висвітлює* основні етапи природно-кліматичних змін в четвертинному періоді геологічної історії Землі. *Надає* інформацію про історичну реконструкцію палеогеографічних змін на території України.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про історичну реконструкцію природного середовища в процесі дослідження археологічних об'єктів. У результаті вивчення курсу студенти повинні *засвоїти* основні методи дослідження та реконструкції природно-кліматичних умов проживання давньої людини, *вміти* оцінювати головні тенденції, динаміку та зміни природного середовища в антропогені. **Аналізувати** джерела та методи дослідження археологічних об'єктів, набуті навички роботи із спеціалізованою науковою літературою.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ІК. здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері історії та археології;

ЗК 4. здатність спілкуватися іноземною мовою;

ЗК 5. здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

ФК 1. здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію;

ФК 2. здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук;

ФК 8. здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями;

ФК 13. здатність проводити аналіз специфічного археологічного матеріалу, вміти орієнтуватися в теоретичних концепціях галузевої археології.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко-ві й оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати основний термінологічно-понятійний апарат в процесі реконструкцій природно-кліматичних умов археологічних об'єктів.	лекція, самостійна робота	контрольна робота 1 (тест)	10
1.2	Знати спеціальні методи та підходи опису літологічних нашарувань археологічних пам'яток.	самостійна робота	реферат	10
1.3	Знати основні джерела для відтворення природно-кліматичних умов археологічних пам'яток.	самостійна робота	реферат	10
1.4	Знати основні типи сировинних ресурсів, що використовувалися в преісторії та протоісторії.	лекція, самостійна робота	контрольна робота 2 (тест)	10
2.1	Вміти характеризувати (визначити риси) культурних та літологічних нашарувань.	лекція, самостійна робота	усне опитування	5
2.2	Вміти визначати й оцінювати форми рельєфу та геологічних структур на відповідних картах.	самостійна робота	усне опитування	5
2.3	Вміти визначати методи дослідження кам'яних порід в преісторії.	лекція, самостійна робота,	усне опитування	5
2.4	Вміти з'ясувати методи природничих наук в дослідженнях археологічних нашарувань.	самостійна робота	реферат	5
2.5	Вміти встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між природно-кліматичними умовами антропогену та археологічними джерелами.	лекція, самостійна робота	реферат	10
3.1	Використовувати знання для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів. Читання новітньої літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт.	семінар, самостійна робота	реферат	10
3.2	Презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	самостійна робота	усне опитування	5
3.3	Вести полеміку стосовно питань, пов'язаних з історією природно-кліматичних змін на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом четвертинного періоду в історії людства.	самостійна робота	усне опитування	5
4.1	Шукати та критично опрацьовувати літературу із історії антропогену, володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації	самостійна робота	реферат	5
4.2	Вирішувати комплексні завдання, пов'язані із аналізом археологічних об'єктів та природно-кліматичних змін в історії і порівнювати їх із результатами власних проведених досліджень.	семінар, самостійна робота	реферат	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни																		
<u>Програмні результати навчання</u>																		
ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки	+	+		+	+	+		+	+		+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання		+			+	+		+										
ПРН 10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики								+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 15. Проводити дослідну роботу з вивчення археологічних колекцій, визначати історичну, наукову та інформаційну цінність артефактів	+		+	+				+		+								+
ПРН 16. Володіти навичками атрибуції артефактів, біофактів та геофактів	+		+	+				+								+		

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.5); (комунікація 3.1-3.3); (автономність та відповідальність 4.1-4.2), що складає 60% загальної оцінки.

1. **Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.1, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2 – 21 / 60 балів

2. **Самостійна робота:** РН 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 – 20 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка за семестр складається із балів, отриманих за аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах) та за самостійні роботи (робота з текстами, дослідження цінностей, написання тексту рекомендацій). Всі види робіт за семестр мають у підсумку:

- в максимальному вимірі 80 балів
- в мінімальному вимірі 48 балів

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкова контрольна робота в письмовій формі (тести) - РН 1.1, 1.3, 1.4, 2.1 – 12 / 20 балів

Підсумкове оцінювання у формі заліку:

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів за систематичну роботу впродовж семестру з урахуванням підсумкової контрольної роботи. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критичний мінімум – 60 балів, для одержання заліку необхідно обов'язково відпрацювати пропущені теми в письмовій формі та здати/надіслати електронною поштою викладачу, що проводить семінарські заняття.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестрову роботу (мінімум 48, максимум 80 балів) та підсумкової контрольної роботи (мінімум 12, максимум 20 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Підсумкова контрольна робота	Підсумкова оцінка дисципліни
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	До теми: 3, 5 протягом семестру, згідно з графіком навчальних занять. У разі відсутності студента на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«12» x 2 = 24	«20» x 2 = 40
Самостійна робота	Тема 1,2, 4, 6. Складові частини антропогену. Періодизація та хронологія четвертинного періоду. Форми рельєфу та типи археологічних пам'яток. Проблеми стратиграфії археологічних пам'яток. Палеогеографічні карти та їх використання в археологічних реконструкціях	«6» x 4 = 24	«10» x 4 = 40
Підсумкова контрольна робота	До тем 1-6	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
Підсумкова оцінка з дисципліни		60	100

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Усна доповідь:

20 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає у вигляді презентації (з ілюстраціями та таблицями), глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

18 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, ілюстрації в неповному обсязі, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності.

15 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, відсутні ілюстрації та таблиці, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності.

12 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань, ілюстрації та таблиці відсутні. Має суттєві помилки у відповіді

Доповнення / участь в дискусіях:

5 балів – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

3 балів – доповнення змістовне,

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

2. Самостійна робота (реферат):

10 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом з обраних тем, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження;

8 балів - студент у достатньому обсязі володіє обраною темою, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

6 балів - не в повному обсязі володіє обраним для реферату матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у висновках роботи.

3. Підсумкова контрольна робота у вигляді тестових завдань:

тестові завдання вміщують 20 питань по темам 1-6. Кожне запитання має три варіанти відповіді і тільки одне з них вірне. В результаті складання підсумкового тестування студенти набирають бали за кожне вірне запитання: 20 балів – 20 правильних відповідей, 15 балів – 5 неправильних відповідей і тому подібне. Максимум можна отримати 20 балів, мінімум – 0.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
<i>Розділ 1. Археологічні об'єкти в історії антропогену.</i>				
1.	Вступ. Тема 1. Четвертинний період та антропоген. Періодизація та хронологія. / Quaternary period and anthropogenic. Periodization and chronology.	4	2	15
2.	Тема 2. Форми рельєфу та типи археологічних пам'яток. / Relief forms and types of archaeological sites.	4	2	15
3.	Тема 3. Використання сировинних ресурсів за геоархеологічними дослідженнями. / Use of raw resources according to geoarchaeological research.	5	2	10
5.	<i>Реферат з тем ЗМ1</i>	-	-	20
6.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1</i>	1		
<i>Розділ 2. Стратиграфія археологічних пам'яток та нашіарування антропогену.</i>				
7.	Тема 4. Основні генетичні типи континентальних відкладів антропогену. Проблеми стратиграфії археологічних пам'яток./ The main genetic types of anthropogenic continental sediments. Problems of stratigraphy the archaeological sites.	4	2	15
8.	Тема 5. Археологічне ґрунтознавство. Методи дослідження та польовий опис матеріалу./ Archaeological soil science. Research methods and field description of the material.	4	2	15
9.	Тема 6. Палеогеографічні карти та їх використання в археологічних реконструкціях./ Paleogeographic maps and their use in archaeological reconstructions.	5	2	10
11.	<i>Реферат з тем ЗМ2</i>	-	-	16
12.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2</i>	1	1	-
	ВСЬОГО	28	12	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 28 год.

Семінари – 12 год.

Самостійна робота – 80 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Веклич, Ю. М. *Геооловий морфолітогенез та методологічні аспекти його дослідження*. - Київ: УкрДГРІ, 2018. – 254 с
2. Герасименко, Н. П. *Палеогеографія четвертинного періоду України (палеоландшафти): підручник*. - Київ: Прінт-Сервіс, 2020. – 296 с.
3. Мельничук І.В. Палеоландшафти України в антропогені. – К.: ВГЛ „Обрії”, 2004. – 208 с.
4. Мороз С.А. *Історія біосфери землі (2-т)*. Київ, 1996
5. Просторово-часова кореляція палеогеографічних умов четвертинного періоду на території України : монографія / Ж. М. Матвіїшина, Н. П. Герасименко, В. І. Передерій, А. М. Брагін, А. С. Івченко, С. П. Кармазиненко, В. М. Нагірний, О. Г. Пархоменко; ред.: Ж. М.Матвіїшина; НАН України, Ін-т географії. - К. : Наук. думка, 2010. - 192 с.
6. *Словник-довідник з археології*. - К, Наукова Думка, 1996.
7. Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. *Історія первісного суспільства*. - К.: Либідь. - 1999.
8. Степанчук В.М., Матвіїшина Ж.М., Рижов С.М. Кармазиненко С. П. *Давня людина: палеогеографія та археологія*. - Київ: Наукова думка, 2013. С.207.
9. *Україна: хронологія розвитку з давніх часів до пізньої античності*. Том 1. – К.: КВІЦ, 2007.
10. Elias, S. A. *Encyclopedia of Quaternary Science*. Encyclopedia of Quaternary Science, 2006.
11. Gilbert, A. S. (editor). *Encyclopedia of Geoarchaeology* (Vol. 23). Springer Netherlands. 2017
<https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4409-0>

Додаткова:

1. Романчук С.П. *Історичне ландшафтознавство (теоретико-методологічні засади антропогенно-ландшафтних реконструкцій давнього природокоритування)*. - К., 1998. – 145 с.
2. Ryzhov, S., Stepanchuk, V., Sapozhnikov, I. Raw material provenance the Palaeolithic of Ukraine: state of problem. Current approaches and first results. *Archeometriai Muhely* 4, 2005, pp. 17–25
3. Stepanchuk, V. N., Sapozhnikov, I. V., Gladkikh, M. I., & Ryzhov, S. N. Ukrainian Upper Palaeolithic between 40/10.000 BP : current insights into environmental-climatic change and cultural development. In *Le concept de territoires dans le Paléolithique supérieur européen*. Vol. 44, Issue September 2006, pp. 63–74.
4. Ryzhov, S. (). Obsidian outcrops in Ukrainian Transcarpathians and their use during the paleolitidc time. *Ercul*, 138, 2014, pp. 117–133.

Інтернет ресурси:

1. Міжнародна комісія зі стратиграфії: <https://stratigraphy.org/>
2. Відкрита бібліотека з геоархеології: <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/15206548>